

Dr hab. prof. UMCS Małgorzata Podolak
Katedra Systemów Politycznych i Praw Człowieka
Instytut Nauk o Polityce i Administracji
Wydział Politologii i Dziennikarstwa UMCS
e-mail: podolakm@op.pl

Lublin 10 czerwca 2021 r.

Recenzja
rozprawy doktorskiej mgr Macieja Guzy
pt. *Ugrupowania narodowe w państwach Grupy Wyszehradzkiej,*
Katowice 2021, ss. 342

Dysertacja napisana pod kierunkiem naukowym Prof. dr hab. Marka Barańskiego, promotor pomocniczy dr hab. Sebastian Kubas, Uniwersytet Śląski, Katowice 2021.

Problem badawczy

Należy podkreślić, że podjęty w rozprawie problem badawczy został dobrze wybrany. Jest nie tylko wartościowy w sensie poznawczym, lecz także istotny ze względu na swoją aktualność.

Problematyka dotycząca ugrupowań narodowościowych jest przedmiotem badań politologów zarówno w wymiarze europejskim, jak i poszczególnych państw. Treść rozprawy doskonale wpisuje się w aktualne zagadnienia związane ze zmianami na europejskiej scenie politycznej oraz co jest z tym związane - coraz większym poparciem dla idei narodowościowych. Autor skupił się na państwach Grupy Wyszehradzkiej i formacjach politycznych, które mają istotny wpływ na kształtowanie się sceny politycznej oraz świadomości społecznej. Możemy przyjąć, że obecnie w Europie renesans przeżywają ideologie nacjonalistyczne nadające pierwsze miejsce

wartościom narodowym. Wspólne dla ugrupowań narodowych są m.in. stanowiska wobec nielegalnych imigrantów, hasła związane państwem, narodem oraz podkreślanie wartości narodowych, tradycji, euro sceptycyzm czy też odwoływanie się do idei rodziny.

Pojawienie się nowych partii w okresie transformacji ustrojowej w Europie Środkowowschodniej spowodowało możliwość realizowania i działania różnego rodzaju grupowań narodowych, uzyskały one możliwość zrzeszania się oraz reprezentowania w parlamentach krajowych.

Struktura rozprawy

Struktura pracy nie budzi żadnych zastrzeżeń. Jest w niej zawarta wizja konceptualizacji i porządkowania podjętego problemu badawczego. Odpowiada ona zadeklarowanemu celowi, służy weryfikacji postawionych hipotez. Tytuł rozprawy w pełni odpowiada zawartości recenzowanego tekstu. Cezura czasowa obejmuje lata po 1989 r. do chwili obecnej jest jak najbardziej właściwa.

Rozprawa ma strukturę rozważań opartych na jasnych kryteriach wyodrębnienia: wprowadzenie, pięć rozdziałów, zakończenie i bibliografia. Poszczególne rozdziały liczą około pięćdziesięciu stron, co absolutnie nie zaburza struktury pracy, wręcz odwrotnie zachowano między rozdziałami proporcje, logikę podziału treści oraz wynikania.

Logiczna jest także wewnętrzna struktura rozdziałów, konstruowana zazwyczaj z odwołaniem się do kryterium rzeczowego i problemowego porządkowania zawartych w nim treści. Przyjęty przez Autora podział konstrukcji pracy jest czytelny i konsekwentny.

Struktura rozprawy jest wypracowana i przemyślana, oparta na klarownej koncepcji.

Należy przyznać, że Doktorant z pełną swobodą porusza się w sferze analizowanych zjawisk wykazując się znajomością tematu. Dowodzi to po pierwsze, że Doktorant posiada wiedzę na analizowany temat; po drugie – posiadał umiejętności

w formułowaniu naukowych opinii (hipotezy badawcze, pytania, cele); po trzecie – potrafi przekazać swoją wiedzę w sposób komunikatywny.

Treść rozprawy

Przyjęty przez Autora sposób rozumienia tematu świadczy o politologicznym charakterze opracowania. Przekonuje o tym zarówno konstrukcja opracowania, styl narracji, dobór celów i metod badawczych. W opracowaniu zwraca uwagę duży materiał faktograficzny, który został uporządkowany i ujęty w ramy dość zwartych bloków tematycznych, co w efekcie zaowocowało wartościową analizą. Poziom merytoryczny rozprawy zasługuje na pozytywną ocenę. Jej treść łączy elementy opisu i analizy. Autor wykorzystał obszerny, wnikliwie gromadzony materiał empiryczny. Praca składa się z pięciu rozdziałów, które mają charakter problemowy.

Wstęp rozprawy zawiera wszystkie elementy, które powinny się w nim znaleźć, tj. struktura pracy, cel, hipotezy i pytania badawcze, wykorzystane metody, źródła, stan literatury. Doktorant bardzo obszernie zaprezentował stan współczesnych badań nad problemem ugrupowań narodowych, wyjaśnił także co rozumie pod tym pojęciem. Należy zwrócić uwagę na wysoki poziom krytycznej analizy i oceny literatury przedmiotu, a także wykorzystania monografii i innych prac naukowych w kilku językach, m. in. w polskim, słowackim, czeskim, węgierskim i angielskim. Autor słusznie zauważył, że brak jest w literaturze przedmiotu jednej monografii, w której omówiono kompleksowo zagadnienie ugrupowań narodowościowych w państwach Grupy Wyszehradzkiej i jego doktorat stanowi uzupełnienie tej luki.

Celem badań było zaprezentowanie mechanizmów, kształtujących współczesne ugrupowania narodowe w państwach Grupy Wyszehradzkiej, a także ustalenie ich pozycji na scenach politycznych poszczególnych państw.

Doktorant wskazuje we wprowadzeniu jedną hipotezę badawczą (s. 10):

- 1. Ugrupowania narodowe wywierają istotny wpływ na sposób funkcjonowania demokratycznej sceny politycznej w państwach Grupy Wyszehradzkiej.*

Oraz trzy hipotezy poboczne:

1. *Określenie ugrupowań narodowych mianem „prawicowych” jest nieuzasadnione z racji faktu, iż w dużej części swej oferty programowej reprezentują one poglądy nie mieszczące się w powszechnym rozumieniu prawicy.*
2. *Ugrupowania narodowe w państwach Grupy Wyszehradzkiej rozwijały się w innych warunkach, niż tego typu ugrupowania występujące w Europie Zachodniej.*
3. *Powstanie oraz rozwój ugrupowań narodowych jest mocno związany z wciąż trwającym procesem transformacji systemowej, zachodzącym w państwach Europy Środkowej i Wschodniej.*

Dodatkowo sformułowane zostały pytania badawcze (s. 10):

1. *Co wpływa na rozwój ugrupowań narodowych?*
2. *Czy ugrupowania narodowe państw Grupy Wyszehradzkiej odznaczają się pewną specyfiką na tle innych europejskich formacji tego typu?*
3. *Czym kieruje się elektorat ugrupowań narodowych?*

Zarówno hipotezy, jak i pytania badawcze są sformułowane dojrzałe, interesująco i świadczą o dociekliwości badawczej Doktoranta.

Rozdział pierwszy *Geneza powstania ugrupowań* jest rozdziałem wprowadzającym. Autor prezentuje w nim genezę oraz pojęcia związane z badanym obszarem, tj. ekstremizm, radykalizm, skrajność, ideologia, nacjonalizm, populizm. Zdefiniowano także pojęcia lewica-prawica biorąc pod uwagę stanowiska takich badaczy, jak: Robert Scruton, Silvan Tompkins, Andrzej Antoszewski, Ryszard Herbut, Wojciech Sokół i inni. Jest to niezbędne dla dalszych rozważań.

Rozdział drugi *Specyfika powstania ugrupowań narodowych w państwach Grupy Wyszehradzkiej* scharakteryzowano różnice pomiędzy ugrupowaniami narodowymi w Europie Zachodniej i analizowanych państwach Grupy Wyszehradzkiej. Różnice te wynikają m.in. z podziałów socjopolitycznych społeczeństw, transformacji systemowej, zmian ekonomicznych itd. Zaprezentowano także problemy mniejszości narodowych i przyczyny konfliktów etnicznych w analizowanych państwach.

Rozdział trzeci *Sceny narodowe poszczególnych państw Grupy Wyszehradzkiej*, Autor poświęca charakterystyce poszczególnych scen narodowych analizowanych państw. Ugrupowania narodowe często w swoim dorobku odwołują się do tradycji ruchów narodowych działających w okresie międzywojennym. Jednakże ze względu na system panujący w tych państwach przed 1989 rokiem, partie i ugrupowania polityczne powstały w okresie transformacji korzystały również wartości demokratycznych państw Europy Zachodniej.

W rozdziale czwartym *Analiza programowa ugrupowań narodowych*, Autor przeanalizował programy wyborcze, deklaracje ideowe, wypowiedzi liderów, dokumenty partii i ugrupowań pod kątem treści dotyczących zagadnień: gospodarka, religia, imigracja, stosunek do Unii Europejskiej oraz NATO, proponowane zmiany systemowe, militaria, rodzina i kwestie socjalne, ekologia, stosunek do demokracji i demokratyzacji.

Ostatni piąty rozdział *Charakterystyka i sposoby działania ugrupowań narodowych* poświęcono analizie organizacyjnej i strukturze ugrupowań narodowych, ze szczególnym uwzględnieniem: klasyfikacji ugrupowań narodowych, pozycji lidera, budowy organizacyjnej i poparcia społecznego. Zaprezentowano także style przywództwa i rolę lidera/przewodniczącego jaką odgrywa w ugrupowaniu.

Podsumowanie części merytorycznej zostało zawarte w zakończeniu dysertacji. W tej części Doktorant odniósł się do postawionych we wstępie celów, hipotez badawczych i pytań. W zakończeniu Autor przedstawia interesujące wnioski. Należy zwrócić uwagę, iż każdy rozdział kończy podsumowanie i uwagi końcowe. Jest to analiza rzeczowa i obiektywna, ale zarazem krytyczna.

Pod **względem formalnym** pracę ocenić należy jako staranną i poprawną. Na pochwałę zasługuje rzeczowość opracowania, wyjątkowo klarowna i uporządkowana narracja, komunikatywność tekstu. Język pracy jest jasny i precyzyjny. Jest to bardzo istotne, gdyż język analiz politologicznych, siatka stosowanych kategorii – obok przedmiotu badań, teorii i metodologii – jest jednym z czterech elementów określających tożsamość nauk o polityce jako dyscypliny. Na szczególną pochwałę zasługuje wysoki poziom edytorski pracy. Przypisy zostały zrobione prawidłowo,

materiału źródłowego i literatury, a także o znakomitej znajomości analizowanych problemów.

Uwagi polemiczne i porządkujące:

1. Autor zamiennie stosuje pojęcia „kraj” i „państwo”. Tymczasem w nauce o polityce nie stanowią one synonimów. Bardziej zasadne jest stosowanie pojęcia „państwo” – wyrażającego „polityczną organizację międzynarodową” oraz „podmiot w relacjach międzynarodowych”.
2. Następuje powtórzenie całego akapitu ze strony 7 na stronie 71 *W literaturze zagadnienie to nie jest zbyt dobrze opisane (...) Do grona ugrupowań możemy zaliczyć różnego rodzaju stowarzyszenia, grupy nieformalne, młodzieżówki, itd.*
3. Z reguły nie numerujemy bibliografii.

Reasumując, należy podkreślić, że zawarte w recenzji uwagi polemiczne nie zmieniają ogólnej pozytywnej oceny rozprawy doktorskiej mgr Macieja Guzy. Jest to pionierskie w badaniach politologicznych opracowanie dotyczące problematyki ugrupowań narodowych w państwach Grupy Wyszehradzkiej.

Praca została napisana na bardzo dobrym poziomie merytorycznym i metodologicznym. Pan Magister wykazała się znajomością podjętej tematyki zarówno w warstwie opisu, jak i analizy.

Konkludując, należy podkreślić, że praca doktorska mgr Macieja Guzy jest opracowaniem wartościowym merytorycznie, ma charakter nowatorski, wnosi istotny wkład w badania nad problematyką ugrupowań narodowościowych w państwach Grupy Wyszehradzkiej.

Sugeruję także wydanie dysertacji w postaci monografii bądź publikację fragmentów w czasopiśmie naukowych.

Mając na uwadze powyższe rozważania, stwierdzam, iż rozprawa mgr Macieja Guzy spełnia wymagania określone art. 187, ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce Dz. U. 2018 poz. 1668 i w związku z powyższym wnioskuję o dopuszczenie mgr Macieja Guzy do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Małgorzata Podolak